

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Мін'юст

вул. Архітектора Городецького, 13, м. Київ, 01001

тел.: (044) 364-23-93, факс: (044) 271-17-83

E-mail: callcentre@minjust.gov.ua,
themis@minjust.gov.ua,

Web: <http://www.minjust.gov.ua>,
код згідно з ЄДРПОУ 00015622

Головащенко О.Ю.

foi+request-137258-
@□□□

Міністерство юстиції України розглянуло Ваше звернення від 18.11.2024, оформлене як запит на отримання публічної інформації, щодо визначення понять, що вживаються у законодавстві України, та в межах компетенції повідомляє таке.

На виконання Указу Президента України від 27.06.1996 № 468 «Про Єдиний державний реєстр нормативних актів» та постанови Кабінету Міністрів України від 23.04.2001 № 376 «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним» Міністерство юстиції забезпечує ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів як автоматизованої системи збирання, накопичення та опрацювання актів законодавства.

До Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів включаються нормативно-правові акти, видані починаючи з дня прийняття Акта проголошення незалежності України (24.08.1991), – опубліковані та неопубліковані, у тому числі з обмежувальними грифами, закони України, постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, декрети, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, рішення і висновки Конституційного Суду України, зареєстровані в Мін'юсті нормативно-правові акти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також інших органів, акти яких відповідно до законодавства підлягають державній реєстрації, незареєстровані акти органів державної влади, які підлягають включенню до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів відповідно до законодавства, Національного банку, нормативно-правові акти, видані (прийняті) НКЦПФР на виконання Закону України «Про спрощення процедур реорганізації та капіталізації банків», а також міжнародні договори України (пункт 6 Порядку ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним).

Безоплатний цілодобовий доступ до інформаційного фонду Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів здійснюється через вебсайт www.reestrnra.gov.ua шляхом пошуку та перегляду всіх наявних в цьому фонді копій еталонних текстів Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів (підпункт 4.3.1 пункту 4.3 розділу IV Інструкції про порядок включення нормативно-

ГІДІАКТИВ
Міністерство юстиції України
№ 159744/ПН-7130/11.3.1 від 19.11.2024
Підписує: Банчук Олександр Бєзотолійович
Серіалізація: 382567105294A79704000000175A0500854FD602
Дієвий з 10.09.2024 14:27:45 по 10.09.2025 14:27:45

правових актів до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та надання інформації з нього, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 26.06.2002 № 57/5, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 27.06.2002 за № 546/6834).

При цьому у порядку інформування щодо визначень термінів, зокрема, «людина», «фізична особа», «громадянин України» зазначаємо, що статтею 3 Конституції України регламентовано, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Конституційний Суд України в своєму Рішенні від 08.06.2022 № 3-р(П)/2022 зазначає, що «із статті 3 Конституції України випливає обов'язок держави забезпечувати охорону та захист людської гідності. Такий обов'язок покладено на всіх суб'єктів публічної влади. Верховна Рада України, ухвалюючи закони, має гарантувати належний захист та реалізацію прав і свобод людини, що є однією з умов забезпечення людської гідності як природної цінності».

Національне законодавство не містить визначення терміну «людина», як і документів, що посвідчують такий статус. Статус людини не присвоюється публічною владою, а належить людині від народження і реалізується через суб'єктивні права, які мають природно-правовий характер, а тому є невід'ємними. Таким чином, зазначений статус неможливо наділити чи позбавити органами державної влади.

Розділ II Конституції України визначає права, свободи і обов'язки людини і громадянина. Вказаний розділ використовує конструкції «людина», «кожен має право», «кожному гарантується», «особа», що вказує, на нашу думку, на визнання відповідних прав і свобод за будь-якою людиною, що знаходиться на території України незалежно від того, чи вона є громадянином України, іноземцем або особою без громадянства.

Водночас Конституцією України визначені права, які належать лише громадянам України (наприклад, статті 25, 33, 36).

Крім того, статтею 92 Конституції України визначено коло питань, які визначаються чи встановлюються виключно законами України. Так, відповідно до пунктів 1, 2 частини першої цієї статті виключно законами України визначаються права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина; громадянство, правосуб'єктність громадян, статус іноземців та осіб без громадянства.

Як правило, закони України в залежності від предмету правового регулювання містять визначення термінів, які застосовуються для цілей відповідного закону або однорідних правовідносин.

Наприклад, термін «фізична особа» вживається у цивільному законодавстві стосовно людини як суб'єкта цивільних прав та обов'язків. Про це свідчать положення Цивільного кодексу України, прийнятого Верховною Радою України 16.01.2003 та набутого чинності 01.01.2004 (далі – ЦК).

Так, згідно з частиною першою статті 2 та статті 24 ЦК учасниками цивільних відносин є фізичні особи та юридичні особи, а людина як учасник цивільних відносин вважається фізичною особою.

Правовий зміст громадянства України, підстави і порядок його набуття та припинення, повноваження органів державної влади, що беруть участь у вирішенні питань громадянства України, порядок оскарження рішень з питань громадянства, дій чи бездіяльності органів державної влади, їх посадових і службових осіб визначає Закон України «Про громадянство України», в статті 1 якого наведено визначення низки термінів, зокрема: *особа* – фізична особа; *громадянин України* – особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України, *громадянство України* – правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках; *іноземець* – особа, яка не перебуває в громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав; *особа без громадянства* – особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином.

Враховуючи викладене, під терміном «фізична особа» маються на увазі громадянин України, іноземець, особа без громадянства. Тобто, фізична особа – це будь-яка людина, яка виступає в ролі суб'єкта правових відносин. Іншими словами, фізична особа – це суб'єкт правових відносин, що представляє собою одну конкретну людину. У цьому полягає головна відмінність від юридичної особи, яка представляє собою колективне утворення.

Як приклади також можна навести такі положення актів: пункт 7 частини першої статті 4 Митного кодексу України (*громадяни – фізичні особи: громадяни України, іноземці, особи без громадянства*); пункт 8 частини першої статті 2 Закону України «Про адміністративну процедуру» (*особа – фізична особа (громадянин України, іноземець чи особа без громадянства, яка перебуває в Україні на законних підставах)*), у тому числі фізична особа – підприємець, громадське об'єднання, що не має статусу юридичної особи, юридична особа, створена згідно із законом, законодавством іноземної держави або на підставі міжнародних договорів України); абзаци шостий-восьмий статті 1 Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» (*відправник небезпечного вантажу – зазначена в перевізних документах юридична (резидент і нерезидент) або фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка підготує та подає цей вантаж для перевезення; перевізник небезпечного вантажу – юридична (резидент і нерезидент) або фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка здійснює перевезення небезпечного вантажу; одержувач небезпечного вантажу – зазначена в перевізних документах юридична (резидент і нерезидент) або фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка одержує небезпечний вантаж від перевізника*) тощо.

Отже, термін «фізична особа» використовується в нормативно-правових актах для позначення «громадян України, іноземців та осіб без громадянства» (таким чином вказану громіздку конструкцію замінюють спрощеною, щоб не перевантажувати текст акта), що забезпечує такі принципи нормопроектувальної

техніки, як лаконічність, доступність мови, що полягає в оптимальній заміні складних конструкцій простими, уніфікації термінології, простоті викладу норм, доступності їх для розуміння, або для розмежування фізичних і юридичних осіб.

Щодо статусу «громадянин України» також інформуємо, що стаття 3 Закону України «Про громадянство України» визначає коло осіб, які вважаються громадянами України.

Так, громадянами України є:

1) усі громадяни колишнього СРСР, які на момент проголошення незалежності України (24 серпня 1991 року) постійно проживали на території України;

2) особи, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних чи інших ознак, які на момент набрання чинності Законом України «Про громадянство України» (13 листопада 1991 року) проживали в Україні і не були громадянами інших держав;

3) особи, які прибули в Україну на постійне проживання після 13 листопада 1991 року і яким у паспорті громадянина колишнього СРСР зразка 1974 року органами внутрішніх справ України внесено напис «громадянин України», та діти таких осіб, які прибули разом із батьками в Україну і на момент прибуття в Україну не досягли повноліття, якщо зазначені особи подали заяви про оформлення належності до громадянства України;

4) особи, які набули громадянство України відповідно до законів України та міжнародних договорів України.

Особи, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, є громадянами України з 24 серпня 1991 року, зазначені у пункті 2, – з 13 листопада 1991 року, а у пункті 3, – з моменту внесення відмітки про громадянство України.

Щодо тлумачення вжитих у Конституції України термінів також зазначаємо, що згідно з Основним Законом України здійснення офіційного тлумачення Конституції України належить до повноважень Конституційного Суду України. Це питання розглядається за конституційними поданнями Президента України, щонайменше сорока п'яти народних депутатів України, Верховного Суду, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Верховної Ради Автономної Республіки Крим (статті 147, 150 Конституції України).

Крім того зазначаємо, що головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період, є *Міністерство оборони України*, яке відповідно до покладених на нього завдань: узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України і Кабінету Міністрів України та вносить їх в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України, забезпечує їх виконання у Збройних Силах; здійснює розгляд звернень громадян з питань, пов'язаних з діяльністю Міноборони, Збройних Сил, підприємств, установ і організацій, які належать до сфери управління Міноборони, а також стосовно актів, які ними видаються, забезпечує в установленому порядку

доступ до публічної інформації (абзац другий пункту 1, підпункти 2, 86 пункту 4 Положення про Міністерство оборони України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 671).

Окремо зазначаємо, що листи міністерств, інших центральних органів виконавчої влади не є нормативно-правовими актами, а мають інформаційний характер.

Заступник Міністра

Олександр БАНЧУК